

BOOKA.

Knjiga **065**

**EDNA O'BRAJEN
CRVENE STOLIČICE**

Naslov originala
EDNA O'BRIEN

THE LITTLE RED CHAIRS

Copyright © Edna O'Brien, 2015

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Slanački put 128

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD S ENGLESKOG

Goran Skrobonja

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Borka Slepčević

PRELOM

Bodin Jovanović

ILUSTRACIJA NA KORICI

Ben Jones

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2017.

Tiraž 1500

 **LITERATURE
IRELAND**

Promoting and Translating Irish Writing

Izdavač zahvaljuje na finansijskoj pomoći Ireland
Literature Exchange (fond za prevode), Dublin, Irska
www.irelandliterature.com

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niži reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

CRVENE STOLIČICE

ROMAN

EDNA O'BRAJEN

PREVOD S ENGLESKOG
Goran Skrobonja

BOOKA.

Sa zahvalnošću
Zrinki Bralo
Edu Vulijamiju
Meri Martin (staroj šest godina)

„Pojedinač ne može da se meri sa istorijom.“
Roberto Bolanjo

„Vuk na ovcu svoje pravo ima.“
Gorski vijenac (srpski spev)

Šestog aprila 2012. godine, na komemoraciji povodom dvadesetogodišnjice početka opsade Sarajeva od snaga bosanskih Srba, 11.541 crvena stolica bila je postavljena u redovima duž osam stotina metara duge glavne sarajevske ulice. Bila je to po jedna prazna stolica za svakog Sarajliju ubijenog tokom 1.425 dana opsade. Šest stotina četrdeset tri stoličice predstavljale su decu koju su pobili snajperisti i teška artiljerija sa okolnih planina.

PRVI DEO

Klunojla

Zbaci sa sebe prljavo odelo
i obuče čistu odeću.
Zaogrnu se porubljenim ogrtačem
i opasa bedra.
Na glavu stavi tijaru.
Čvrsto stegne pojas.
Lep je bio Gilgameš.¹

Grad je ime dobio po reci. Struja, brza i opasna, navire sumanuto radosno, sa sobom nosi komade drveta i leda. U rukavcima, gde je voda uhvaćena u klopku, kamenje, plavo, crno i ljubičasto, sija uvis s rečnog dna, savršeno uglačano i zaobljeno, tako da liči na pozamašna jaja u vodenoj korpi. Buka je zaglušujuća.

S najtanijih grančica drveća u Narodnom parku kaplje led koji se topi, praćen tihim šuštanjem, a metalna skulptura od obruča, ruglo mnogima među lokalnim življem, ulepšana je nepravilnom ogrlicom od ledenica, plavičastom u toj mraznoj noći. Da je zašao dublje, stranac bi ugledao zastave nekoliko zemalja, nagoveštaj toga koliko je ovo mesto postalo kosmopolitsko, a kao naklon nostalgiji tu su i stara poljoprivredna mašina, kombajn, mlinski točak i kopija irske kolibe, iz vremena kada su seljaci živeli u straćarama i jeli koprive kako bi preživeli.

1 Ep o Gilgamešu, prevod: Stanislav Preprek. (Prim. prev.)

On zastaje kraj vode, kao da ga je hipnotisala.

Bradat i u dugom tamnom kaputu, s belim rukavicama na rukama, stoji na uskom mostu, gleda dole u razularenu reku, naizgled pomalo izgubljen, i njegovo prisustvo jedina je zanimljivost u monotoniji zimske večeri u toj ledenoj zabiti od gradića po imenu Klunojla.

Zadugo potom biće onih koji će govoriti o čudnim pojavama koje su se dogodile iste te zimske večeri; o tome kako su psi ludački lajali, kao da se sprema grmljavina, i o pesmi slavuja, čiji se zov i poj nikada nisu čuli toliko daleko na zapad. Kći jedne ciganske porodice koja je živela u čergi kraj mora zaklela se da je videla kako kroz prozor prema njoj nailazi bauk sa sekiricom u ruci.

Mladić po imenu Dara, kose slepljene gelom u šiljate pramenove, ozari se kad začu obazrivo podizanje reze na vratima i pomisli: *Najzad neka mušterija*. Zbog tih pišljivih zakona o vožnji pod uticajem alkohola posao loše ide, a oženjeni muškarci i samci iz unutrašnjosti, žedni i željni nekoliko krigli piva, previše se plaše da se odvaže na taj rizik, pošto im policajci broje svaki gutljaj, gušeći tako sitna životna zadovoljstva.

„Dobro več, gospodine“, kaže on dok otvara vrata, istura glavu napolje, komentariše neverovatne vremenske prilike, i onda oba muškarca, u nekakvom začetku drugarstva, stoje tamo i muževno pune pluća vazduhom.

Dara oseti da bi trebalo da se nakloni kad je detaljnije osmotrio tu figuru, nalik na nekakvog svetog čoveka s belom bradom i belom kosom, u dugom crnom kaputu. Nosio je bele rukavice, koje je skinuo polako, prst po prst, i obazreo se oko sebe s nelagodom, kao da ga neko posmatra. Ponuđeno mu je da sedne u dobru kožnu naslonjaču kraj vatre, a Dara je ubacio tamo hrpicu briketa i malo šećera, da se plamen razgori. Bilo je to najmanje što je mogao da uradi za jednog neznanca.

Ovaj je došao da se raspita za mogućnost da iznajmi smeštaj, a Dara je rekao da će „razmisliti o tome“. Sad on priprema vruć viski s karanfilićem i medom, a za muziku u pozadini bira *Pougse*, iz njihovih najboljih, najrazuzdanijih dana. Onda pali nekoliko patrljaka sveća iz domaće radinosti „atmosfera“ radi. Neznamac odbija viski i pita da li bi umesto toga mogao da dobije brendi, koji mućka ukруг i ukруг u velikoj čaši za konjak i ne progovara ni reč. Brbljivac po prirodi, Dara raspređa o sebi, tek koliko da se nešto pripoveda – „Mati mi je prava svetica, a moj otac se zalaže za omladinske klubove, ali veliki je protivnik droge i alkohola... moja mala sestričina pravi je ponos i dika, samo što je pošla u školu i ima novu drugaricu po imenu Dženifer... Ja radim u dve kafane, ovde u *Ti-Džeju* i vikendom u *Zamku*... u *Zamak* dolaze fudbaleri, prava gospođa... Slikao sam se sa jednim, pročitao Peleovu autobiografiju, moćna stvar... Kasnije idem u Englesku, na Vembli, na prijateljsku utakmicu protiv Engleza... rezervisali smo avionske karte, nas šestorica, smeštaj u hostelu, biće to provod i po. Idem u teretanu, radim malo kardio i sklekove, volim svoj posao... moj slogan je 'Ne uspeš li da se pripremiš... pripremi se za neuspeh'... Nikad ne pijem na poslu, ali volim dobru kriđu ginisa kad izađem s momcima, volim fudbal, baš kao i filmove... gledao sam jedan film s Kristijanom Bejлом, o, taj je stvarno *Mračni Vitez*, nema šta, ali ne bih gledao horore, nema šanse“.

Posetilac je malo došao sebi i sad se obazire, očigledno za-intrigiran džidža-bidžama koje se nalaze posvuda, stvarima koje je vlasnica Mona sakupila tokom godina – bocama svetlog i tamnog piva, kutijama za cigarete i cigare s kitnjastim slovima, keramičkim burencetom sa zlatnom slavinom i nazivom regiona u Španiji odakle je taj šeri stigao, i uspomenom na tužni dan, izrezbarenim drvenim znakom s natpisom „Opasnost: Dubok mulj“. Taj suvenir, objasnio je Dara, nastao

je zato što je neki zemljoradnik u Kilamuku jedne mračne večeri upao u jamu za životinjski otpad, njegova dva sina su pošla za njim da ga spasu, a za njima i njihov pas Če, i svi su se u tom gadnom mulju udavili.

„Strašno tužno, baš strašno“, kaže on.

Napregao je moždane vijuge do kraja, češe se olovkom po glavi i beleži nazive raznih pansiona, sa žaljenjem zbog toga što je većina zatvorena sada, van sezone. Pokušao je u Dirmudu, zatim u Gronji, ali niko mu se nije javio, dok je u tri druga lokala dobio snimljen odgovor s mašine, koja mu je osorno saopštila da ne ostavlja poruku. Onda se setio Fifi, koja je bila malo čudna nakon boravka u Australiji, ali ona verovatno nije kod kuće, rekao je, već na nekim meditacijama ili pojanju mantri, jer je zavisnica od nju ejdž prane, karme i tako tih stvari. Poslednja prilika mu je hotel *Kantri haus*, iako je znao da je zatvoren i da bračni par koji ga vodi treba da krene na odmor u Indiju. Dobio je Izoldu, ženu. „Nikako. Nikako.“ Ali posle malo ubeđivanja, ona popušta, jednu noć, ali samo jednu. Poznavao je on nju. Tamo je nosio robu, vino i svežu ribu sa sve jastozi- ma s keja. Njihova avenija pružala se kilometrima, vijugala je i skretala, u hladu ogromnog starog drveća, s jedne strane je bio park s jelenima, a sa druge njihova rečica, sestra gradske reke, pogrbljeni most i potom ponovo avenija, sve do prednjeg travnjaka, gde su se šetali i šepurili paunovi. Jednom, kad je izašao iz kombija, ugledao je divan prizor, paun je raširio svoj rep kao harmoniku, zelen i plav, boja bogatih kao na vitražu, apsolutno spektakularan. Neki posetioci su se, izgleda, žalili na noćne kri- ke pauna, da su neobično nalik na plakanje beba, ali opet, kako je nadodao, ljudima stvarno svašta pada na pamet.

Ušao je neki klinac, zapiljio se u čudnu priliku s tamnim naočarima, i izašao smejući se grohotom. Onda je došla jedna od sestara Mugivan i pokušala da zapodene razgovor s njim, ali on je bio izgubljen u sopstvenom svetu, bavio se sopstvenim

mislima i mrmljao sam sebi, na nekom drugom jeziku. Kada je ona otišla, opustio se malo, dozvolio da mu kaput sklizne sa ramena i rekao da je mnogo dana proveo u putu, ali ne i to odakle je doputovao. Dara mu je nasuo drugo piće, ovoga puta obilnije, i kazao da bi tu mogli da zabeleže njegovo ime kako bi pio na crtu, pošto se nadao da će novi posetilac češće navraćati.

„Čast nam je što ste kod nas, gospodine“, a onda je ostavio umornog čoveka da meditira, dok je u svoju sveščicu upisao datum i naveo dva poslužena brendija. Posetilac je rekao da se u delu sveta odakle dolazi brendi pravi od šljiva, da ga nazivaju *rakija*, i da ima najmanje četrdeset procenata alkohola. Obavezno se koristi na krštenjima, venčanjima i kraj grobova ratnika.

„Obavezno.“ Dari se dopadalo kako mu ta reč zvuči puno u ustima.

A gde je to taj vaš deo sveta, odvažio se on da pita.

„Crna Gora.“

Na naziv Crna Gora, on se prisetio da je još jedan stranac odande, nekakav pustinjak, živeo u velikoj kući iznad mora, i ranim jutrom šetao svoje pse mešance. Taj je prerano umro, u svojim šezdesetim, i taj je događaj bio donekle sumnjiv. Samo je troje ožalošćenih bilo kraj groba, dole u Limeriku, troje ljudi pogrbljenih ispod jednog kišobrana. Nikad ga nije upoznao, ali čuo je od narednika priče o tome kako je negde drugde bio tražen. Tu anegdotu nije smatrao prikladnom za ovog posetioca.

Izašao je iza šanka, raspamećen, kako je to kasnije objasnio, mudrošću tog čoveka, njegovim znanjem, kao da se sreo s univerzitetom na dve noge. Čuo je za divne pejzaže Crne Gore, plavnine ravne Alpima, duboke klisure, lednička jezera koja se zovu gorske oči i doline pune lekovitog bilja. U stenje su bile uklesane male crkve i manastiri, bez prozora, gde su ljudi dolazili da se mole na isti način na koji su se nekada molili i Irci. Kelti su, rečeno mu je, živeli u klisurama Dolomitskih planina i duž reke Drine u vekovima pre Hrista, a veza između Irske i Balkana bila

je nepobitna. Naučnici koji su proučavali stare spise i artefakte iz nekoliko muzeja uočili su sličnost u tipu oružja i oklopa koji su se tamo koristili.

„Dakle, vaš je narod trpeo nepravde baš kao i moj“, rekao je on.

„O, nego šta je... Meni je mati, koja potiče iz Kerija, pripovedala o masakru kod Balisidija, kada su devetorica ljudi bila svezana zajedno, a onda je među njih spuštena ručna bomba. Samo je jedan preživeo, i to je bio moj deda, a on joj se ukazivao na svaku godišnjicu, 24. marta, tako mi Boga... stajao je kraj uznožja njenog kreveta.“

Stranac je čuo to, razmislio, a onda saosećajno pognuo glavu.

„Znate li za Sidarta?“, veli on posle duge tišine.

„Pa, ne baš“, odgovorio je Dara.

Sidarta je, rečeno mu je tada, živeo pre više hiljada godina i jednog dana, za vreme takmičenja u oranju, imao je viziju u kojoj su mu bile otkrivene sve patnje čovečanstva, pa mu je rečeno da on mora preduzeti sve što može kako bi te muke ublažio. Premda on nije Sidarta, kako je stranac brzo rekao, i sâm je promenio put sredinom svog veka. Povlačio se u razne manastire kako bi meditirao i molio se. Mučilo ga je pitanje kako da ponovo dođe do nečeg što je izgubio. Do tog nečeg što je za savremenog čoveka bilo izgubljeno, bilo da to nazovemo dušom, bilo da to nazovemo skladom, bilo da to nazovemo Bogom. Povlačenjem iz sveta i prepuštanjem čarobnom ćilimu učenja stupio je on, kako je rekao, u ružičnjak znanja, ezoterije, proročanstava u snu i transa. Pažljivo učeći, došao je do jednostavnog opažanja, a to je sličnost među suprotnostima, i zahvaljujući tome mu je palo na pamet da kombinuje drevnu medicinu sa savremenom naukom, u sintezi starog i novog, tako da jedno drugo obogaćuje.

„Donosim to vama“, rekao je on i pružio ruku kao da ga uverava.

„Bokca ti“, uspeo je Dara samo da kaže.

„Ovamo me je dovela jedna žena“, kazao je on pomalo nestajano, opisavši kako mu se jedne noći u manastiru ukazala, bledog lica i sa suzama koje su joj lile niz obraze, žena koja je rekla: *Ja sam iz Irske*, i zamolila ga da dođe tu. Dara je, na osnovu svog površnog poznavanja istorije, rekao da je uplakana žena veoma poznata, da se može naći u svakoj dečjoj svesci i da joj je ime Asling, što znači „san“. Tada mu je posetilac pružio posetnicu, sa imenom *Dr Vladimir Dragan* ispisanim crnim slovima, uz niz diploma iza njega. Nešto niže, pročitao je reči *Isclitelj i seksualni terapeut*.

„Ali poznat sam kao Vuk“, rekao je čovek, s nesigurnim osmehom. Vuk je bilo popularno ime za sinove u njegovoj otadžbini, zbog legendi u vezi s njim, o ženi koja je ostala bez nekoliko beba zaredom, pa je rešila da novorođenčetu nadene ime Vuk, po istoimenoj zveri, jer će veštice koje jedu bebe biti njime previše preplašene da bi stale pred dete-vuka. Baš su lepo razgovarali kada je, na veliku Darinu ozlojeđenost, zazvonio prokleti telefon. Bila je to Izolda, iz hotela, s pitanjem kada gost stiže, i da li će mu račja klešta biti dovoljna za večeru.

Stajao je na vratima i pod ogriskom meseca, zagledan za čovekom koji je išao prilaznim putem dok mu je led pucketao pod nogama, a koraci su mu se postepeno utišavali kako je prelazio preko mosta, dalje od huka reke prema reci-sestri koja nije tekla ni približno toliko brzo. Gutao je vazduh i pripremao se, znajući da će se kafana odmah napuniti, a on će morati do tančina da opiše taj susret.

Dezire je bila prva, krupna devojka u ružičastoj mini-haljini, ogoljenih snažnih mišica i sa kaputom preko glave; gorela je od želje da sazna novosti.

„Bože, dobro bi mi došlo neko muško, nisam imala muško već pola godine“, kazala je sa željom da sazna je li taj lik zgodan i oženjen ili samac. Da li nosi burmu na ruci? Sledeće su stigle

sestre Magivan, ušunjale su se u svojim sivim kaputima i s pletenim kapama, da naruče liker od pepermint. Fifi je došla s nekoliko prijateljica, a Mona, koju je privuklo opšte veselje, sišla je iz svog stana i sela na barsku stolicu kao mušterija, naručivši svoje uobičajeno piće, veliku čašu porta s kriškom limuna. Udovica već više od dvadeset godina, uvek je na sebi imala lepe haljine od tamnog krepa s ljubičicama od tkanine na gornjem delu, preko pozamašnih grudi, a govorila je tiho i šumno. Mo-nin život vrteo se oko dve osnovne stvari: jedna od njih bio je Padre Pio, u koga je imala nepokolebljivu veru, dok su drugu činili ljubavni romani kojih njoj nikad nije bilo dosta. Gutala ih je isto onako kako je noću gutala slatkiše u krevetu, i kada je pogledala unaokolo, sa zadovoljstvom je zaključila da se kafana puni, pošto je posao još od Božića išao veoma loše. Bili su tamo i policajac Ploder, bivši direktor škole Dirmud i varoški probisvet Dante, s dredovima i sav u crnom, opkoljen svojom svitom: tu je bio Ned, koji je robijao zbog toga što je gajio marihuanu u kibic-fensterima, kao i Ambroz, osuđen zbog krađe olovnih cevi od preduzimača za koga je radio. Posao se zahuktao. Sav oduševljen, Dara je s ponosom objavio da je stranac gospodin čovek, gospodin od glave do pete. Ubrzo su mu jeli iz ruke, dok je on ispredao priču, kitio malo, poput onoga o prodornim očima tog čoveka, njegovim dugim prstima, izražajnim poput prstiju nekog pijaniste, i pečatnom prstenu s grbom u obliku orla, boje crvenog poštanskog voska. Premda se nosio gizdavo, morao je na to da ih podseti, imao je taj oko sebe onu auru svetih ljudi, hodočasnika naviklih da putuju, bosonogi, i čine dobra dela. Pomenuo je brendi od šljiva, *rakiju*, koja je bila obavezna na krštenjima, venčanjima i kraj grobova ratnika, kao i to da Balkan i Irska imaju iste pretke u davno prošlim vremenima.

Je li došljak bio jedan od onih špekulanata koji tragaju za gasom ili naftom, u želji da iscede njihovu bujnu, zelenu zemlju?

„Nipošto... to je doktor, filozof, pesnik i iscelitelj.“

„Bokte, puna su ti ga usta“, rekao je policajac Ploder, došavši do sopstvenih zaključaka. Pošto je bio pred penzijom, pa tako donekle i predmet sprdnje u stanici, slali su ga samo na sitne slučajeve, kad nekome nestanu zadnja svetla ili odlutaju ovce, ali on je slutio da je taj posetilac neka vrdalama, prevarant, ili možda bigamista.

„Odakle je taj?“, upitala je Mona.

„Iz Crne Gore“, rekao je Dara, a onda ispričao to kako su irski i balkanski Kelti braća po krvi, te da predmeti pronađeni tamo u poljima i tako dalje podsećaju na one iskopane oko Bojna.

„Budalaštine“, rekla je Dezire.

„Namerava da se nastani ovde...“, kazao je Dara, zadovoljan zato što je bio pravi trenutak za to, a onda izneo senzacionalnu tvrdnju da taj čovek namerava da otvori kliniku za alternativnu medicinu i seksualnu terapiju.

„Za boga miloga“, rekle su gospođice Magivan, prekrstivši se.

„O, o, o... Seksualni terapeut.“ Stvari su se zagrevale. Bilo je onih koji su nanjušili porok i iskvarenost, uz nekoliko usamljenih glasova koji su bili istrajni u tome da bi on mogao da donese nešto dobro. Sada su se nadvikivali. Bilo je to previše za bivšeg direktora škole Dirmuda, koji je slušao to trabunjanje, i sad ih je molio da mu pruže priliku da iznese razumno, pomirljivo mišljenje:

„Živeo je nekada čovek po imenu Raspućin“, započeo je on i ushodao se unaokolo, namršten i ratoboran, i dalje direktor škole, samo što više niko prema njemu nije osećao strahopoštovanje, „koji je dojezdio iz sibirske divljine i uvukao se u samo jezgro ruskog dvora, predstavljajući se kao vizionar i iscelitelj. Nameravao je da trgne Rusiju iz letargije i tame, nameravao je da izleči obolelo caričino dete, budućeg prestolonaslednika, od hemofilije i nameravao je da beskonačno izvodi čuda. Je li izlečio prestolonaslednika? Nije. Je li spasao

rusku carsku porodicu od streljačkog stroja? Nije. Bio je razvratnik koji se lažno predstavljao, lumpovao svake noći i opštio s većinom žena na dvoru.“

Čuo je kikut i šuškanje, ali dok je prilazio vratima, odlučan da kaže svoje, upozorio ih je da se poslednja Raspućinova večera sastojala od tanjira s biskvitima „začinjenim“ cijanidom.

„To je sjajna priča, Dirmude“, doviknula je Mona, zamolivši ga da ne ide, zato što nikada nije volela da joj se mušterija naglo izgubi.

Dante je to slušao i odmah je, kad je Mona klimnula glavom, zasvirao na bauronu, meka smeđa kosa pala mu je preko lica, a njegova ekipa čekala je na svoj znak. Bilo je bezbroj narudžbina za irsku kafu. Daru su hvalili zbog toga što je mogao istovremeno da i dalje govori i vešto sliva šlag niz poledinu kašike pre nego ovaj drhtavo ne upadne u kafu. Muzika je bila sve pomamnija, bučnija, Danteova svita izvodila je svoje skerce i trilere kašikama, dok je Dezire improvizovala tobožnji striptiz. Dante je bio na nogama, obilazio na prstima unaokolo, zadržavao se iznad svakoga, kao šaman, i šaputao proročanstvo:

Nije došô Božić Bata
Zamenio ga njegov brat
Božić Bata mrtav je
Božić Bata mrtav je
Tako je on rekao
Zaginuo na sankama
Tako je on rekao.
I tako ti je, sinko moj
Tako ti je to
Mrka mrka kapa.

Mona, pomalo nesigurna na svojoj barskoj stolici, a sada i nostalgična, pritiskala je ljubičice na grudima dok je govorila: „Možda će nam on u život doneti malo ljubavi.“

Napolju, na termometru kapije Narodnog parka bilo je minus tri, a unutra su oni uživali u toploti vatre koja je gorela još od jutra. Spirale dima lebdele su prostorijom, a lica su bila ljubopitljiva, žovijalna, snena, ovenčana dimom, nalik na bića uhvaćena usred čudnih noćnih bahanalija.

Fifi

Fifi se probudila začuvši glasove. To je mogao da se oglašava samo Džon, Džon koji je već bezmalo tri godine mrtav, a ipak je i dalje redovno dolazio u posetu, „kanalisao se“, kako bi on to već rekao. Mogao je isto tako da bude i živ, toliko ga je jasno zamišljala, s tom njegovom razbarušenom crnom kosom, mahnitim crnim očima i starom zelenom majicom sa čijih su rukava visile rese, dok je on trtljao o misterijama božanskog, s kojima je bio upoznat.

Ona se nikada nije plašila njegovog duha, jer je njegov uticaj mogao biti samo dobar. Bili su srodne duše, oboje su proputovali svetom, vratili se sa svojih lutanja morskim i kopnenim izmaglicama fomorskoj tami,² kako je on to nazivao. Nije tu bilo ničeg romantičnog, naravno, pošto je ona žalosno priznala da je „sasušena stara koka“ zahvaljujući svom tom suncu u Australiji, dok je Džon, s tom bujnom kosom na glavi i pomamnim očima, i dalje bio Orfej, koji je pevao nekoj usamljenoj Euridiki, ko god ona bila.

Ah, kako su samo ta vremena bila puna uzvišenih i veličanstvenih besmislica.

Dve godine je živeo pod njenim krovom, u zadnjoj spavaćoj sobi, koju je nazvao sobom Manana Maklira, Sina Mora i Boga Mora. Obavljao je teške poslove, kopao i okopavao, sasvim zadovoljan zbog toga, pošto je bio tako blizu prirode, a svojim mističnim proučavanjima bavio se noću. Prvobitno su se

2 Fomorci – natprirodna rasa u irskoj mitologiji. (Prim. prev.)

dogovorili za noćenje s doručkom, ali s vremenom su se stvari promenile, i štaviše, on bi se vratio sa zecom ili pastrmkom, ona bi mu to pripremila, pa bi posedeli za kuhinjskim stolom i razgovarali, a Džon je u tim prilikama razglabao o Bogu, paganizmu, Gei i Svetom Jovanu Krstitelju. Često je sam sebi protivrećio, govoreći da je put do religije potpuno odsustvo religije, i oni bi se umalo potukli za kuhinjskim stolom, vikali bi jedno na drugo u vezi s tim koliko su autentični bezgrešno začće i Hristovo vaskrsenje. Ona je bila vernica, ali za Džona je istinska vera bila poezija.

On nije voleo njene letnje goste, kampovao je u ritu ili kraj morske obale i održavao povremeno seminare za vreme letnje nastave, a ona nikada nije imala dovoljno vremena da im prisustvuje. Njeni gosti su se vraćali godinu za godinom, neki zbog pećanja, neki zbog lova ili festivala koji su trajali preko cele godine, uz pešačenja po prirodi i bog sveti zna šta još.

Njen doručak je bio legendaran, i tada su svi osim Džona sedeli za njenim dugačkim stolom od hrastovine, pred njenim najboljim belim koštanim porcelanom, i pamučnim salvetama toplim zato što ih je ona upravo ispeglala, a onda presavila tako da izgledaju kao veliki koverat s otvorenim preklapom koji se tačno uklapao u prostor između naređanog srebrnog escajga. Oni su silazili u miris toplog hleba od krompira i kolačića, meda iz njenih košnica i marmelada i džemova različitih ukusa. Ona ih je primoravala da pojedu taj doručak bez obzira na njihove želje, i potom ih slala na njihove različite aktivnosti.

Odlazak iz njenog malog „ašrama“, kako je to Džon nazivao, bila je njegova životna greška, zato što je nedugo zatim umro, a ona je oduvek mislila kako je umro zbog nostalgije. Desilo se da je obližnji pab, mnogo godina zatvoren, bio dat na aukciju, renoviran i ponovo otvoren, pa ga je kasno noću izluđivala buka automobila i veseljaka. Čula ga je kako psuje u svojoj

spavaćoj sobi, više zbog toga što je istrgnut iz rajskih snova. Otišao je na jug, gde je mislio da će pronaći mir, samo da bi shvatio kako je tamo ponovo otvoren stari kamenolom, pa je potom po čitav dan trpeo buku ljudi i mašina.

„I šta onda imaš da mi kažeš, Džone?“, upitala je ona uspravljena u sedeći položaj na krevetu, dok je navlačila na sebe vuneni džemper jer je soba bila ledena. Nožnim palcem je pritisnula dugme podne lampe i onda nazula udobne ružičaste papuče. Dok je silazila da popije prvu šoljicu čaja, zamišljala je kako Bibi, njena mala jazavičarka sklona smicalicama, čeka na prvu tacnu mleka s malčice dodatog čaja. Bibi je osećala stvari kao ljudsko biće, znala je da će joj gospodarica uskoro otići, i neprestano je kidisala u svakoj mogućoj prilici. Januar je bio mesec za zatvaranje kapaka na prozorima i odlazak na nedelju dana u Linan, kod korpara Mikija, da ponovo uči kako da pravi kolvke i korpe od vrbovog pruća.

Zvono na vratima ju je iznenadilo – *Zatvoreno van sezone* pisalo je na kartonskom znaku ostavljenom na unutrašnjem pragu prozora konzervatorijuma. Izašla je držeći smeđe jaje, koje je mogla da skuva za doručak a možda i ne, i kad je na vratima ugledala bradatu priliku, nalik na Mojsijevu sliku, setila se sinoćnog tuluma u pabu i zažalila što je mešala džin sa irskom kafom.

„Dobro jutro... poslao me je Dara“, kazao je on tihim, ućtivim glasom.

„Dobro jutro... Dara nije trebalo da vas šalje“, odgovorila je ona kiselo. Načas je vladala tišina dok se on divio prizoru, reci koja se pružala u širokom potezu, mrežama za jegulje, korpama od pruća za krabe i jastoge, i dvama labudima toliko mirnim da su izgledali kao da su od porcelana. Zamagljeno obzorje kao da je počivalo na planinskim vrhovima.

„U januaru krećim i preuređujem“, rekla je kako bi se izvinila što ga odbija.

„Vaša kuća je krajnje neobična“, rekao je on.

„Ma sva je ruševna“, kazala je, ali bila je ponosna kad je to čula. Kuća je jednim delom bila dvospratnica, drugim delom prizemna, sa staklenikom u obliku srpa i ostacima koliba s jedne strane. Bio je tu prednji vrt s ukrasnim žbunjem, i zadnji, koji se dizao strmom kosinom prema šumi. Pre petnaest godina stekla je tu kuću svojih predaka, sa zidovima iz kojih su nicala gljive i pečurke, bubašvabama gde god kroči, ali je nekako znala da nekom muškarcu ili ženi rođenim tu, u toj teškoj bedi, duguje ljutit odsev svojih očiju boje lešnika i svoju preku narav.

Jutro je bilo sveže i vedro, sunce je sijalo po grmlju i nekoliko raštrkanih ruža puzavica koje su preživjele zimu, a zelene mladice šafrana izbijale su iz zemlje. Povala ga je okolo da mu pokaže stazu od krečnog kamena, voćnjak s jabukama i divan sunčani sat s paunom prekrivenim patinom, koji je stigao iz jedne velike kuće u grofoviji Viklou. Pokazavši na ruševine tri kućice, rekla je da će ih jednog dana preurediti u stanove i ateljee za umetnike. Najednom se obazrela oko sebe i nije mogla da pronađe Bibi. Bibi je otrčala i, s obzirom na to kakav je mali snob bila, verovatno je pobešla do *Zamka*, da se tamo druži s plemstvom. Najpre je pozvala *Zamak*, samo da bi joj rekli kako tamo od Bibi nema ni traga, a onda je počela da trči tamo-amo, da doziva i moljaka, te konačno dunula u pištaljku, koja se oglasila prodornim, ostrim zvukom. Plašila se da je Bibi možda ukradena ili otrovana, zato što su je mnogi želeli za sebe.

On joj je pomagao u potrazi i ubrzo su se našli u šumi, gde su se šunjali i osluškivali svaki šušanj. U podnožju jedne breze, on je primetio rastureno lišće i otvoren mali rov u zemlji. Sagnuo se da oslušne i rekao kako čuje neko komešanje.

„Ona je tu, unutra“, rekao je.

„Zbog čega ne izlazi?“

„Majka priroda“, a onda joj je objasnio kako je kuja najverovatnije sišla da kopa zato što je osetila miris pacova ili

hermelina, pa su joj se sva čula pobudila toliko da je mogla da se provuče i kroz iglene uši, da je tako htela. Ali povratak je bio sasvim druga priča. Adrenalina više nije bilo. Sreća njena, kazao je on, što su toliko brzo došli, jer da je morala da ostane tamo danima kako bi smršala dovoljno da se izvuče napolje, verovatno bi uginula od žeđi.

Pažljivo je radio ašovom, sve dok zamrznuta zemlja nije počela da se miče, a onda je nastavio da kopa ašovčićem, obazrivo, kako ne bi polomio neku kost, i kada se usek u zemlji dovoljno otvorio, gurnuo je ruke unutra i izvukao je. Izgledala je kao dronjak, blatnjava, jednog uha iskidanog, i sva je drhtala.

„Ratovala je, bogami“, kazao je on.

„Lutalica moja mala“, rekla je Fifi, uzela je u naručje, pa su se vratili odatle u tišini. Stavili su je u kadu s toplom vodom, Fifi ju je prala i natapala sunđerom, dok joj je on sekao kandže izlomljene grebanjem. Još je drhturila, kao da ne zna gde se nalazi, i trzala se zbog toga što su joj zemlju iz nozdrva vadili pincetom.

Ubrzo je tu primljen s dobrodošlicom, i divio se stvarima u kuhinji, starinskoj komodi obojenoj u zeleno, raznim šoljicama i šoljama, tanjirima uglavljenim pozadi, i posudama za džem od mlečnog žučkastozelenog stakla, gosteći se obilatim doručkom.

Ona je sedela za stolom preko puta njega, sekla vrbovo granje u komade jednake dužine, i pomno ga odmeravala. Bio je to lep muškarac, van svake sumnje, naočit, i skerletna svilena maramica u njegovom gornjem džepu lepo je išla uz prigušeniju crvenu boju njegove svilene kravate. Nekako je u razgovoru došla do Džona i do toga kakvo je on nadahnuće za nju bio, pa je vođena impulsom donela kutiju za cipele u kojoj su bile njegove slike na kojima se osmehivao kao putujući muzikant, uz izreke koje je prepisao iz Upanišada i stvari koje je sâm napisao. Posetilac ih je pročitao, očito zadivljen, a onda ih je ponovo pročitao naglas:

*Popravljaajući delić sebe, popravljam i delić tebe, jer svi smo spoje-
ni kosmičkim zakonom božanskog.*

O, mati moja Azijo iz Sutri Srca, vodi me.

*Vratimo se Ptičjoj Vladavini Konera Mora, u kojoj sva bića eku-
menski žive skupa, čovek i zver su sjedinjeni s prirodom u božan-
skom ustrojstvu stvari.*

„On je ovde živio?“ , rekao je.

*„Jeste...“ , rekla je ona gordo, ali pre nego što su stvari pot-
puno otišle u sferu duhovnog, kazala je kako je Džon umeo da
pije kao smuk i opisala kako se petkom uveče predavao ka-
pljici, s Fergalom, još jednim Orfejem, njih dvojica na jednom
biciklu, pa bi se zaustavili pod brdom kraj morske trave otkri-
vene osekom, a Fergal bi rekao: „Džone, samo što nisi stigao
kući“, da bi Džon na to zapevušio: „Levo, desno, nigde moga
stana...“*

*U sobi Manana Maklira, on je pogledao napolje, baš kao što
je Džon tako često gledao, u stabla jabuka, ruševine kućica i
šumu gde su male breze izdržale pustošenja mnogih zima.*

*„Sad smo u tihovanju“, rekao je on, i kad ga je videla kako
stoji tamo, tako svečan, poput biskupa, a opet muževan, ose-
tila se na neki zaboravljeni način dirnutom.*

*Tada je rekao koliko je uživao u tom jutru, koliko ga je ono
obogatilo, i kako ga nikada neće zaboraviti. Bilo je to dovoljno
da je pridobije.*

*Dogovorili su se da plaća stotinu evra nedeljno, i kako se
sad dogodilo, mogao je da se stara o Bibi i o njenih šest ko-
košaka, dok ona ispunjava obećanje da će posetiti Mikija u
Linanu.*

*Gledala je za njim dok je išao stazom, gibak, pravih leđa, i
pomislila kako će žene Klunojle, što udate što neudate, poka-
zivati svoju naklonost prema njemu.*

*„To je za tebe, Džone“, rekla je, u retkom priznanju usamlje-
nosti.*